

ВІДГУК

офіційного опонента доктора історичних наук Срібняка Ігоря
Володимировича на дисертацію Чайки Владислави Володимирівни
«Розвиток музичної культури української діаспори країн Північної Америки
другої половини ХХ – початку ХХІ століття», подану на здобуття ступеня
доктора філософії зі спеціальності 032 «Історія та археологія»
галузь знань 03 «Гуманітарні науки».

1. Актуальність теми дослідження.

Дослідження особливостей розвитку музичної культури як одного із важливих елементів загального культурно-мистецького життя української діаспори в країнах Південної Америки є актуальним завданням для історичної науки, адже збереження національної ідентичності першими поколіннями українських емігрантів було для багатьох з них одним з найважливіших сенсів перебування на чужині. В такий спосіб вони намагались зберегти свій духовний зв'язок з «материковою» Україною та засвідчити незборимість української національно-державницької ідеї. Враховуючи вище викладене та зважаючи на відсутність комплексного дослідження даної проблеми в українській та зарубіжній історичній науці, вивчення специфіки розвитку музичної культури є актуальним науковим завданням української військово-історичної науки.

2. Ступінь обґрутованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Основні науково-дослідні положення та висновки, викладені у дисертації, є в достатній мірі обґрутованими та базуються на використанні загальнонаукових та спеціально-історичних методів пізнання, вони є пояснені та аргументовані із застосуванням відповідних посилань на джерела інформації. Залучення дисеранткою різноманітних джерел у ході історичного дослідження створили надійну основу для проведення неупередженого наукового дослідження й забезпечили відповідний

рівень достовірності та обґрунтованості дисертаційної роботи. У ході дослідження було детально опрацьовано значний масив наявної історіографії з даної проблематики.

Загальний обсяг дисертаційного дослідження складає 268 сторінок, з яких обсяг основного тексту становлять 207 сторінок. Структура дисертаційної роботи логічна, матеріали розділів викладено відповідно до мети і поставлених завдань.

У першому розділі «Історіографія та джерельна база дослідження» здійснено аналіз наукової розробки тематики, обґрунтовано методологію й визначено понятійно-категоріальний апарат дослідження. Okрім вивчення літератури, яка безпосередньо присвячена історії розвитку музичної культури української діаспори, дисертанткою було проведено аналіз значної кількості праць про суспільно-політичну активність діаспорян, їх конфесійний поділ, а також науково-організаційну та освітню діяльність наших земляків в Північній Америці протягом ХХ ст. Дисертанткою було здійснено змістовний огляд архівних та друкованих матеріалів, які зосереджені в архівних установах та бібліотеках США і Канади, вказані місця зберігання відповідних документів в українських архівосховищах.

У другому розділі «Формування культурно-мистецького середовища української діаспори країн Північної Америки другої половини ХХ століття» відтворено та проаналізовано передумови розвитку музичної культури, які, на слушну думку дисертантки, обумовлювались специфікою усіх проявів суспільно-політичного життя діаспорян, що причинилося до формування особливого соціокультурного середовища. Особлива увага була приділена вивченю ролі освітніх закладів у його формуванні.

У третьому розділі «Музична творчість як чинник національно-культурної ідентичності української північноамериканської діаспори» здійснено аналіз аматорського і професійного середовищ музикантів та співаків (українців за походженням), поєднання мистецьких зусиль, що привело до творення особливого пластику української національної культури.

При цьому, на думку дисерантки новаторським творчим пошукам в сфері композиторської творчої діяльності сприяло й іноетнічне культурно-мистецьке середовище, яке фактично являло собою *поліхудожній конгломерат жанрово-стилістичного різноманіття*. Дуже важливим було й те, що *творчий композиторський і виконавчий доробок представників української діаспори ґрунтувався не лише на збереженні та відтворенні пітomoї української фольклорної музичної спадщини, але й активно вбирав новітні модерні й постмодерні віяння часу в музичній культурі*.

Загальні висновки синхронізовані із завданнями та відображають зміст проведеного дослідження. Усе це свідчить про високий рівень обґрунтованості наукових положень і висновків дисертаційного дослідження В.В.Чайки.

3. Наукова новизна одержаних результатів.

Дисеранткою були опрацьовані матеріали двох архівних установ (Центрального державного архіву зарубіжної україніки та Центрального державного архіву-музею літератури і мистецтва України), матеріали преси та монографічна література з кількох бібліотечних установ. Варто відзначити, що деякі джерела були віднайдені авторкою та вперше введені до наукового обігу. Аналіз дисертаційного дослідження дозволяє стверджувати, що дисертація виконана здобувачем самостійно, а усі сформульовані в роботі положення і висновки обґрунтовано на основі досліджень архівних та опублікованих матеріалів.

4. Повнота викладу основних результатів дисертації в опублікованих публікаціях, зарахованих за темою дисертації.

Отримані результати дисертаційної роботи висвітлено у 13 наукових публікаціях за темою дисертації: 4 статті у наукових фахових виданнях України (категорії «Б»), 1 стаття у польсько-українському періодичному науковому журналі, 8 – у збірниках апробаційного характеру. Усі наукові публікації здійснені дисеранткою самостійно.

5. Теоретичне та практичне значення одержаних результатів.

Рецензована дисертаційна робота має як практичне, так і теоретичне значення, вона являє собою незаперечний внесок у дослідження історії становлення і розвитку музичної культури української діаспори у Північній Америці, адже Владиславою Чайкою вперше на основі опрацювання розмаїтих документальних джерел та наукової літератури було здійснено її комплексний аналіз як одного з найважливіших складових життєдіяльності наших земляків на північноамериканському континенті. Дисеранткою було зроблено важливі науково обґрунтовані висновки щодо специфіки та особливостей функціонування музично-хорових колективів діаспорян.

Теоретичне значення результатів дисертаційного дослідження полягає у тому, що сформульовані висновки та окремі положення, які є творчим внеском дисерантки, сприяють подальшому розвитку історичної науки. Практичне значення результатів дослідження полягає, серед іншого, у тому, що зібраний авторкою науково-практичний матеріал може бути використаний у подальших дослідженнях культурно-мистецького активізму української діаспори, окремі положення дисертації можуть бути використані у науково-педагогічному процесі для підготовки навчальних посібників, підручників, методичних видань та під час викладання історичних дисциплін.

6. Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації.

Разом із тим, позитивно оцінюючи рецензовану дисертацію, актуальність її теми, оптимальність структури, змісту, рівня висвітлення різних аспектів досліджуваної проблеми, локальні та загальні висновки, вважаю за потрібне висловити критичні зауваження та сформулювати запитання уточнюючого характеру:

1. Досить контроверсійним є визначення дисеранткою об'єкту дослідження (*українська діаспора Північної Америки*), бо видається, що оптимальнішим було в цій якості досліджувати *музичну культуру української діаспори Північної Америки...*, натомість предметом мали стати основні тенденції її розвитку, особливості діяльності музичних та співочих гуртків та

організацій української діаспори, аналіз досягнень діаспорян у царині церковного піснеспіву, специфіка музичної освіти тощо.

2. Дисертанткою не було запропоновано періодизації процесу накопичення історичних знань про розвиток музичної культури української діаспори на північноамериканському континенті.

3. В історіографічному огляді присутня інформація про цілу низку монографічних видань, які мають лише віддалено-опосередкований стосунок до теми дослідження, а деякі взагалі не стосуються. У цих роботах висвітлюються різні аспекти життєдіяльності української діаспори в США та Канади, але при цьому їх автори не звертались до аналізу музично-пісенної складової у повсякденні діаспорян. До того ж – часові рамки цих досліджень (кінець XIX – перша половина ХХ ст.) теж не корелюються із заявленою у дисертації хронологією. Це, зокрема, роботи В. Сергійчука «Етнічні межі і державний кордон України», Л. Толопка «Трудові українці США. Кн.1. 1890-1924 рр.», С.Качараби «Греко-католицька церква у США наприкінці ХІХ – на початку ХХ ст.: проблеми становлення», А.М.Шлепакова «Українська трудова еміграція в США і Канаді (кінець ХІХ – початок ХХ ст.)» та ін.

Водночас дуже доцільним було би проведення докладного і всебічного аналізу монографії Г.Карась «Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття», як з огляду на загальний її обсяг (1162 с.), так тому, що її авторка питому частку своєї праці присвятила Північній Америці. І хоча в тексті дисертації її розбору присвячена майже одна сторінка тексту (с.43), у ньому бракує конкретики – і головно того, що ж не було зроблено авторкою згадуваної монографії, і які сюжети з історії розвитку музичної культури української діаспори залишилася поза її увагою.

4. Не можна погодитись й віднесенням дисертанткою *мемуарної літератури, нотних й пісенних збірників, енциклопедичних видань* (с.40-42) до історіографії проблеми – за усіма канонами перераховані типи видань належать до числа опублікованих джерел.

5. Слід відзначити, що матеріали згаданих в історіографічному огляді видань української діаспори (с.47) (журнал музичного та мистецького життя «Вісті», «Музичні вісті», «Інформаційний листок приятелів Капели бандуристів» та ін.) теж належать до джерельної бази дослідження вже виходячи з того, що їх змістовне наповнення здійснювали музикознавці-діаспоряни. Водночас присутність у переліку пресових видань низки спеціальних журналів – серійних видань УВАН в Канаді (с.48) («Літопис УВАН», «Славістика», «Література», «Бюллетень УВАН», «Українські вчені») змушує поставити запитання: чи взагалі публікувались у них музикознавчі статті або матеріали з історії музичної культури?

6. Джерельна база дисертації має своїм значним недоліком незалучення дисертанткою документів з історії розвитку музичної культури української діаспори в Північній Америці, які перебувають на зберіганні у зарубіжних архівосховищах, а їх аналіз обмежується власне загальним оглядом того, що можна було би використати, покликаючись при цьому на вже опубліковані джерелознавчі розвідки інших дослідників (І. Тюрменко, М. Марунчака, І. Матяш, Б. Кравченко) (с.56).

7. Викликає здивування та обставина, що дисертантка вказуючи на кілька дійсно важливих з огляду на тематику її досліджень фондів (зокрема: ф.5235 «Уряд Української Народної Республіки в екзилі», ф.4027 В.Авраменка) (с.51) чомусь не подає розпис використаних нею справ у списку джерел та літератури. Принаїдно слід зауважити, що у ф.5235 представлений значний масив фотоматеріалів про проведені концерти, уведення яких до наукового обігу дозволило би збагатити наші знання про динаміку розвитку музичної культури української діаспори.

8. Аналогічна ситуація має місце під час аналізу джерельної вартості документів, що зберігаються в Центральному державному архіві громадських об'єднань України – в тексті дисертації є окрема згадка (с.51), але бракує детальної інформації про 33 *справи з колекції документів О. Ромаса* в списку використаних джерел.

9. Аналізуючи джерельний комплекс досліджуваної теми дисертантка згадує про колекції документів, які були передані до України вже в період набуття державної незалежності, у т.ч. про архівну та мистецьку спадщину художниці Людмили Морозової (зберігається в ЦДАМЛМУ), родинний архів Скоропадських (ЦДІА України, м. Київ), колекція автографів Тараса Шевченка з довоєнної збірки Будинку-музею Тараса Шевченка (УВАН) (Інститут літератури ім. Тараса Шевченка НАН України), але не зазначає, яку власне інформацію вона почерпнула з них, що стосувалася би розвитку музичної культури повоєнної української діаспори.

10. Поділивши весь комплекс джерел на три групи, у т.ч. *й джерела особового походження: особисті щоденники та спогади, творчі нотатки, особисте листування* (с.51), дисертантка не подала у п.1.2 («Джерельна база...») жодної інформації про них. Між тим можна з певністю стверджувати, що за останні півстоліття зусиллями діаспорян було видане доволі репрезентативне число спогадів – достатньо лише звернутись до списку використаних джерел та літератури рецензованої дисертації, де можна зокрема знайти наступні: «Зустрічі і прощання» (спогади у двох книгах) Г. Костюка, «Спогади з України й 60 років в Америці» С. Куропася, «У вирі багатокультурності. Спогади учасника» Я. Славутича та ін.).

11. У підрозділі 2.1 (*Соціокультурне становище української еміграції в країнах Північної Америки*) дисертантка інколи виходить поза межі визначених нею ж хронологічних рамок роботи, вдаючись до коротких екскурсів в історію життедіяльності українських емігрантів у першій половині ХХ ст. Крім того, цей параграф занадто перевантажений інформацією загальноісторичного змісту, яка стосувалася діяльності в Північні Америці українських політичних партій та громадських організацій. Діяльність освітніх закладів (в рамках підрозділу 2.2. *Освітні заклади у розвитку культурно-мистецького середовища*) теж була проаналізована дисертанткою у масштабі усього ХХ ст.

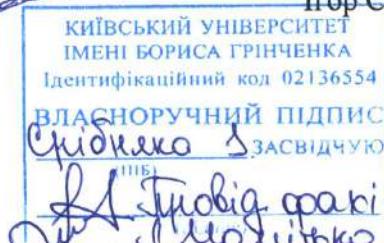
12. Підрозділ «Додатки» вимагав ретельнішого добору ілюстративного матеріалу, так як його значна частина не відповідає змісту роботи або тематично (с.246-258), або хронологічно (С.261).

7. Загальна оцінка дисертації.

Висловлені зауваження не ставлять під сумнів наукової вартості виконаної роботи, і слугуватимуть дороговказом під час майбутньої науково-публікаційної роботи В.Чайки. З огляду на це можна стверджувати, що дисертація «Розвиток музичної культури української діаспори країн Північної Америки другої половини ХХ – початку ХХІ століття» має завершений, цілісний, авторський характер і відповідає вимогам «Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах)», затверженого Постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами та доповненнями від 03 квітня 2019 року № 283) та п.10 «Тимчасового порядку присудження ступеня доктора філософії», затверженого Постановою Кабінету Міністрів України від 06 березня 2019 р. № 167 (із змінами та доповненнями від 09 червня 2021 року № 608), а ії авторка – Владислава Володимирівна Чайка заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 032 – Історія та археологія в галузі знань 03 – Гуманітарні науки.

Офіційний опонент:

доктор історичних наук, професор
завідувач кафедри всесвітньої історії
Історико-філософського факультету
Київського університету
імені Бориса Грінченка

Ігор Срібняк
Ігор Борисович

Ігор Борисович